

TALABALAR O‘RTASIDA OMMAVIY JISMONIY TARBIYA VA SPORT TADBIRLARINI TASHKIL QILISHNING MUXIM JIXATLARI

Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Andijon fakulteti, “Mutaxassislik,
ijtimoiy-gumanitar va aniq fanlar” kafedrasi dotsenti.*

***Annotatsiya:** Maqolada mualliflar tomonidan talabalar o‘rtasida ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini tashkil qilishning muxim jixatlari o‘rganildi va tahlil qilindi.*

***Kalit so‘zlar:** Talabalar, sport tadbirlari, yosh avlod, ommaviy sport, jismoniy kamolat, pedagogik mahorat, jismoniy mashqlar, texnika.*

KIRISH

Mustaqillik sharofati bilan mamlakatimizda faoliyat ko‘rsatayotgan talim muassasalarida o‘zgarishlarni ko‘rib ko‘zingiz quvonmoqda. Mamlakatimiz jahonga yuz tutayotgan bir pallada mustaqillik bergan ne‘mat nashidasini surish naqadar go‘zal tuyg‘u. O‘zbek sportchilarining jaxon miqyosidagi ulkan g‘alabalari, xalqining mardligi, dehqonining mexnatkashligi, insonlar o‘rtasida ruhiy –ma’naviy bog‘liqlikning naqadar teran ildiz otganligini ko‘rib, shukronalik hissi bilan yashash, qalbga vatan hissini jo etish, xotira, qadr, diniy, insoniy tuyg‘ularini yurakdan his etib yashash, xalqimizni shukur qilib yashashga undaydi.

Vatanni yurakdan xis qilmoq va sevmok kerak. Buning uchun sog‘lom aqlli va dovyurak bo‘lmoq lozim. Ulug‘ siymolardan biri Mirzo Ulug‘bek o‘z pedagogik qarashlarida bolalarning jismonan sog‘lom, harbiy xunarni puxta egallagan, jasur, mard bo‘lib etishuviga aloxida axamiyat beradi.

Mirzo Ulug‘bekning fikricha, odam sog‘lom va baquvvat bo‘lishi uchun yoshlik chog‘idayoq jismoniy mashqlar bilan shug‘ullanishi, ta’lim – tarbiyada

poraxoʻrlik, qalloblik boʻlmasligi uchun mudarrislar odil va halol boʻlishi kerak. Mard oʻgʻlon haqida Mahmud Zamaxshariy yozadi: «Mard kishi magʻlub boʻlgani bilan uning martabasi past boʻlmas, mashaqqatu tashvishga giriftor boʻlsada, xor boʻlmas». Demak, oʻsib kelayotgan yosh avlodni barkamol inson jumladan Vatanni sevadigan, vatanparvar jonkuyar sifatida tarbiyalash muhim vazifalardan sanaladi. Ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlari taʼlim muassasalari hayotida katta oʻrin egallaydi. Birinchidan, talabalar, oʻqituvchilar va oliy taʼlim muassasa xodimlarini jismoniy tayyorgarligini rivojlantirib, foydali koʻnikma va malakalarini tarbiyalab, ularning jismoniy tarbiya bilan shugʻullanganishiga zamin yaratadi. Ikkinchidan, oʻyinlarning tayyorgarligi va qiziqishini hisobga olib, bellashuvlar sharoitini tugʻdiradi. Har xil tayyorgarlikdagi sport musobaqasi qatnashuvchilarning musobaqa qoidalarini bajarib, natijalar va ballar toʻplashi shu oliy taʼlim muassasada jismoniy tarbiya va sportga boʻlgan qiziqishni kuchaytiradi. Ommaviy jismoniy tarbiya va sport tadbirlari oʻzining yoʻnalishiga qarab, oʻquv mashgʻulot, tashviqot va targʻibotchi, sport musobaqalariga boʻlinadi. Sport musobaqalari katta foyda beruvchi tashkiliy-ommaviy, sogʻlomlashtirish, jismoniy tarbiya va sport tadbirlaridan biridir. Badantarbiya elementlari belgilari oʻzga tadbirlar bilan birga toʻgʻri ishlatilsa odamlar sogʻligʻini mustahkamlaydi, umrini uzaytiradi va kayfiyatini yaxshilaydi hamda ish faoliyat jarayonini unumli qiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ibn Sino qayd qilib oʻtgan badantarbiya turlariga oʻzaro tortish, musht bilan turtish, kamondan oʻq otish, tez yurish, nayza otish, irgʻib osilish, bir oyoqda sakrash, qilichbozlik va nayzabozlik, otda yurish, ikki qoʻlini silkitish, bir vaqtda oyoq uchlarida turib qoʻllarini oldiga va orqaga choʻzib tez harakat qilish mashqlari kiradi. Mana, koʻrib turibsizki, buyuk olim Ibn Sino tavsiya qilgan badantarbiya mashqlarining turlari bugun bizga yetib kelibgina qolmay, balki shu turlardan halqaro musobaqalar oʻtkazilib kelinayapti, ushbu harakat oʻyinlari Osiyo va Olimpiada oʻyinlari dasturidan ham oʻrin olgan. Jismoniy tarbiya mutaxassislari yosh avlodni jismoniy tarbiyalash va jismoniy rivojlantirish

mehnatga va hayotga tayyorlash hamda aholini sog'lomlashtirish vazifalarini bajaradilar. Shuning uchun ular o'z sohalarini yetuk mutaxassislari va mohir sportchilar bo'lishlari kerak. Ular jismoniy tarbiya jarayonida harakatlarga o'rgatish, harakat malaka va ko'nikmalarni shakllantirish hamda jismoniy mashqlar texnikasiga o'rgatishda o'zlari nazariy va amaliy jihatdan yuksak darajada tayyorgarligi bilan o'rnak bo'lishlari kerak. Shu bilan birga tarbiyachi mutaxassislar ahloqiy va ma'naviy yetukligi shug'ullanuvchilarga har qanday yordamga tayyorligi ularda iroda va ruhiy fazilatlarni tarbiyalashda mohir do'st ekanligi bilan ajralib turishlari kerak. Tarbiya jarayonining ko'p qirraliligi va murakkabligi jismoniy tarbiya mutaxassisi zimmasiga ko'p mas'uliyat yuklaydi. Jismoniy tarbiya mutaxassislarning pedagogik mahoratlari ularni o'tiladigan o'quv malumotlarini nazariy va amaliy jihatdan to'liq egallagan bo'lishlari bilan belgilanadi. Shug'ullanuvchilarni jismoniy mashqlarga o'rgatishda pedagogik ta'lim uslublari va texnologiyalardan foydalanish darajasi ham jismoniy tarbiya mutaxassislari mahoratli darajasini belgilaydi. Jismoniy tarbiya mutaxassislari shug'ullanuvchilarda faqatgina jismoniy fazilatlarni, mashqlar texnikasi va taktikasini tarbiyalabgina qolmay, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini, milliy istiqlol g'oyalarini, sport yutuqlari bilan Vatanni dunyoga tanitish ma'suliyatini hamda ahloqiy va estetik fazilatlarni shakllantirib tarbiyalab boradilar. Jismoniy tarbiya mutaxassislarning pedagogik mahorati ham jismoniy

tarbiya

jarayonlari

kabi

ko'p

qirralidir.

Pedagogik mahorat shug'ullanuvchilarni jismoniy fazilat va qobiliyatlarini takomillashtirishda, harakat faoliyatida mustaqillikni rivojlantirishda, jamoatchilik ruhini tarbiyalashda, shug'ullanuvchilar shaxsiy xususiyatlari, hatti-harakatlarini tushunishda, qiziqishlari, talablari ehtiyoj va intilishlarini mohirlik bilan amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Jismoniy tarbiya mutaxassislari o'z ishini ustasi bo'lishi va uni sevishi, jismoniy jihatdan barkamol, sog'lom, sport texnik mahorati yuqori darajada bo'lishi kerak.

Mutaxassislarning malakasi va jismoniy tarbiya sohasidagi maxsus bilimlari qanchalik keng bo'lsa tarbiya vazifalarini amalga oshirish imkoniyatlari shuncha ko'p bo'ladi. Har bir pedagog o'z fani bilan tarbiyalash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Jismoniy madaniyatning va jismoniy tarbiya fanining o'ziga xos xususiyati jismoniy tarbiya jarayonida mutaxassisning tashqi qiyofasi alohida ahamiyatga ega. Jismoniy tarbiya mutaxassislari talaba-yoshlarni jismoniy takomillashtirishga harakat qilar ekan uning o'zi jismonan barkamol, gavda tuzilishi uyg'un holda rivojlangan, harakatlari estetik jihatdan ifodali, qaddiqomati kelishgan harakatlari ma'noli va erkin bo'lishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassisi shu bilan birga madaniyatli bo'lishi, estetik tarbiyalangan, badiiy ma'lumotli, didli, sinchkov, ijodiy faol, shirin muomalali bo'lib, talaba-yoshlarda ham sifat va fazilatlarini tarbiyalashga katta e'tibor qaratishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassisi shirin suhan va shug'ullanuvchilarga mehribon bo'lish bilan birga, quvnoq, hamda yumor hissiga boy bo'lishlari kerak. Shuningdek ular shug'ullanuvchilarni harakat faoliyatini bajarishda talabchan va pedagogik odobga ega bo'lishlari muhim. Jismoniy tarbiya mutaxassislarni tarbiya jarayonini boshqarish malakasi mukammal bo'lishi zamonaviy talablardan tarbiya jarayonini boshqarish uchun jismoniy tarbiya mutaxassislari mamlakatda va xorijda jismoniy tarbiya bo'yicha ilg'or tajribalardan habardor bo'lishi va ularni egallagan bo'lishi kerak.

Shuningdek tarbiya jarayonida quyidagi tamoyillarga ahamiyat berish kerak:

1. Tarbiya jarayonini milliy istiqlol g'oyasi yo'nalishida bo'lishi;

Shug'ullanuvchilarning yosh xususiyatlariga muvofiq holda har biriga individual yondashish;

2. Shug'ullanuvchilar oldiga yuksak talablar qo'yish va ularni xurmat qilish;

3. Tarbiya jarayonini jonli faol, quvnoq shaklda o'tkazish;

4. Pedagogik talablar bilan tarbiyaviy ta'sir bo'lishini ta'minlash.

Jismoniy harakatlarga o'rgatish jarayoni shug'ullanuvchilarning ma'naviy xislatlarini tarkib toptirish va uni hayot, jamiyat, ehtiyoji bilan mehnat faoliyati bilan bog'lab olib borish zarur, jismoniy tarbiya jarayoni shug'ullanuvchilarni yangi jamiyat qurish uchun kurashda faol ishtirok etishga ruhlantirish lozim. Shug'ullanuvchilarni milliy istiqloq g'oyasi ruhida tarbiyalash uchun qanday yashayotgani, nima haqida o'ylashi, kimlar bilan do'stligi ishlab chiqarishda qanday ishlashi, o'quv yurtida qanday o'qishi, oilada, jamoat joylarda o'zini tutishi bo'sh vaqtini qanday o'tkazishi va boshqalarni jismoniy tarbiya mutaxassislari to'liq bilishi kerak. Jismoniy tarbiya mutaxassislari shug'ullanuvchilarni jismoniy qobiliyatlar rivojlanganlik darajasini bilishi, shaxsiy xarakter xususiyatlarini, aql idrok xissiyot irodalarini ahloqiy sifatlari va statik ehtiyojlardagi individual farqlarni o'rganish zarur. Tarbiyachi talabalarni o'rganishda pedagogik kuzatishlar kundaligi tutishi unga shug'ullanuvchilarni xarakterlari hulq atvori va boshqa faktlarni yozib borishlari kerak. Shug'ullanuvchilarni har tomonlama bilish asosidagina jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etish mumkin.

XULOSA

Talabalarni jismoniy tarbiya va sport turlariga ommaviy jalb etishda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarning xizmatlari keng o'rin tutadi. Talabalarni jismonan sog'lom va ma'naviy barkamol inson qilib tarbiyalashda to'g'ri tashkil etilgan jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish tadbirlarining roli katta.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish tadbirlari talabalarni yetuk mutaxassis kadr bo'lib yetishishlarida, nazariy va amaliy bilimlari takomillashib borishlarida hamda axloqiy sifatlarni shakllanishida muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M.. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. "O'zbekiston", 2016 y. B.324,486, 487.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017.
3. Musurmonova O. Oila ma’naviyati – milliy g‘urur. T; “O‘qituvchi”, 1999. B.198.
4. Tuhtahuzhaev, K. B. (2016). Using the Principle of Individualization of Learning in the Course of Physical Culture and Sports in Higher School. *Eastern European Scientific Journal*, (1), 148-152.
5. Тухтахужаев, Х. Б. (2019). Физическое развитие детей дошкольного возраста. In *Психология и педагогика: методологические и методические проблемы и пути их решения* (pp. 59-61).
6. Тухтахужаев, Х. Б., & Ахунов, У. Р. (2020). Актуальные проблемы совершенствования физической подготовки студентов вуза. *Наука и мир*, 2(9), 54-55.
- 7.Тухтахужаев, Х. Б. (2015). Индивидуализация здоровьесберегающего обучения в вузе как психолого-педагогическая проблема. *Наука и мир*, (4-2), 88-90.
- 8.Шарипова, Д. Д., Шахмурова, Г. А., & Тухтахужаев, Х. Б. (2015). Организация образовательного процесса в вузе в контексте здоровьесберегающей деятельности его участников. *Наука 21 века: вопросы, гипотезы, ответы*, (5), 65-69.
9. Тухтахужаев, Х. Б., & Мадаминов, Х. (2016). Значение компетентностного подхода для формирования профессионализма будущего учителя физической культуры. *Молодой ученый*, (4), 843-845.
- 10.Тухтахужаев, Х. Б. (2015). Реализация индивидуального подхода к повышению ценностного потенциала физической культуры студентов на основе современной инновационной технологии. In *Инновации в образовании: поиски и решения* (pp. 537-540).
- 11.Тухтахужаев, Х. Б., & Тажибаев, С. С. (2012). К индивидуализации занятий по физическому воспитанию студентов. *Педагогические науки*, (4), 73-75.

12.Тухтахужаев, Х. Б. (2015). Реализация индивидуального подхода к повышению ценностного потенциала физической культуры студентов на основе современной инновационной технологии. In *Инновации в образовании: поиски и решения* (pp. 537-540).